

Det Kongelige Kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Fagerbergutvalgets utredning NOU 2011:6 *Et åpnere forskningssystem* - høringsuttalelse

Nasjonalbiblioteket fikk i brev datert 04.07.2011 oversendt NOU 2011:6 *Et åpnere forskningssystem* til høring via Kulturdepartementet.

Nasjonalbiblioteket savner at utredningen tar opp på et bredere grunnlag forskningens infrastruktur som en forutsetning for forskning og forskningssystemet. Nasjonalbiblioteket og universitetsbibliotek gir og kan gi viktige bidrag i den sammenhengen.

Forskningsinfrastrukturens plass innenfor forskningssystemet

Den første merknaden gjelder derfor den definisjonen av "forskningssystem" som er lagt til grunn for utgreiinga. I kapittel 2 drøfter utvalget hva det legger i "et velfungerende forskningssystem". Forskningsinfrastruktur er her ikke nevnt, og slik faller ikke bare Nasjonalbiblioteket ut, men også universitetsbibliotekene og andre som forvalter forskningsressurser i Norge. Dette blir et problem for utgreiinga lenger ut, for i kapittel 5 der forskningsvilkårene blir drøftet, blir driftsmidler til den enkelte forsker viet mye plass (s. 104-106), mens forskningsinfrastrukturprogrammet i Norges forskningsråd knapt nok nevnes (s. 70). Begge er tiltak som skal legge til rette for forskning, dvs. forskningsinfrastrukturtiltak. På den annen side blir det vist til at regjeringen ønsker å delta aktivt i utviklingen av europeisk forskningsinfrastruktur av verdensklasse (ESFRI), og realisere de prosjektene som er viktige for Norge under dette programmet. (Seks har en alt forpliktet seg på, ytterligere 11 søknader foreligger.) I kapittel 5.1.1 *Forskningsvilkår* står: "Aktivitetene og resultatene som oppnås ved universitetene avhenger ikke bare av det akademiske personalet, men også av ansatte som assisterer og administrerer, foruten bygninger, laboratorier, IKT-utstyr og bibliotek. I Norge synes de ansatte å være godt fornøyd med bibliotekservice, kontorplass og IKT-utstyr." (s. 103). Dette er eneste gang bibliotek nevnes i utgreiinga. Det betyr at viktige bidrag til forskningsinfrastruktur ikke er beskrevet. Det vil føre for langt i en høringsuttalelse å skrive inn dette, men i det følgende gis noen eksempler på hvilke bidrag Nasjonalbiblioteket kan stå for.

Nasjonalbiblioteket som en del av forskningsinfrastruktur

Samlingene, for eksempel i bibliotek, arkiv og museum representerer viktige deler av den empirien som forskningen bygger på. Samlingsbasert forskning er en viktig del av forskningen og forutsetningen for kunnskapshistorien. Nasjonalbiblioteket har store multimediale samlinger med relevans for alle disipliner og er systematisk i ferd med å gjøre disse digitalt tilgjengelige. Det vil gjøre samlingene lettere anvendelige for forskningsinstitusjoner i hele landet. Nasjonalbiblioteket har også ei viktig rolle når det gjelder fortløpende bevaring av forskningsresultater og forskningsempiri.

Nasjonalbibliotekets samlinger er tilgjengelige på en digital plattform, og det har over de siste åra blitt bygd opp en tung teknisk infrastruktur som biblioteket i likhet med for eksempel Uninett utvikler med tanke på nåværende og framtidige forskningsbehov. Denne tekniske infrastrukturen er en viktig forutsetning for internasjonalt samarbeid og utveksling (jf. målet om internasjonalisering), og det er bl.a. på denne plattformen Nasjonalbiblioteket er med i det europeiske Europeana-prosjektet som gjør den europeiske kulturarven tilgjengelig for forskning og undervisning i Europa, og hvor data fra Nasjonalbiblioteket sørger for at Norge er representert. Nasjonalbibliotekets deltagelse i ESFRI-prosjektet CLARIN er et annet eksempel. Open Access er et prinsipp som ligger til grunn for opprettelsen av Norsk vitenskapsindeks og CRISTIN. Disse databasene vil bygge på data produsert i Nasjonalbiblioteket.

Språkbanken

Språkbanken er et viktig eksempel både på teknisk infrastruktur og formidling av forskningsdata. I 2010 fikk Nasjonalbiblioteket i oppdrag å realisere en norsk språkbank, dvs. ei samling med språkteknologiske ressurser til bruk for språkteknologisk forskning og utvikling av tjenester og produkt. Nasjonalbiblioteket utgjør et bindeledd mellom forskning og næringslivet i denne sammenhengen, og besvarer slik sett utfordringene formulert i NOU 2011:6, Språkbanken omsetter resultat av offentlige forskningsmidler i samfunnsnyttig bruk. Samfunnsnyttien er her målbar om en bruker tallet på utviklete produkt som bygger på språkbankressurser som målestokk. Språkbanken er et eksplisitt eksempel på hvordan Nasjonalbiblioteket *formidler* forskningsresultater, og slik sørger for at offentlige investeringer kommer samfunnet til gode. Språkbanken er likevel bare ett eksempel på en av Nasjonalbibliotekets og universitetsbibliotekenes kjerneoppgaver - formidling av forskningsresultat i vid mening.

Nasjonalbiblioteket og forskningsindikatorene

Som en forutsetning for å gjennomføre målstyring på det offentlige forskningsfeltet foreslår utvalget å opprette et norsk forskningsbarometer. Flere indikatorer blir her drøftet, to av dem hviler på bibliometriske metoder. Det gjelder for det første måling av antallet publikasjoner, jf. Norsk vitenskapsindeks og det felles norske forskningsinformasjonssystemet CRISTIN (omtales s. 108), og for det andre siteringsindekser. Alle publikasjoner som omfattes av forskningsbarometeret vil være innenfor den materialporteføljen Nasjonalbiblioteket håndterer, enten pliktavlevert eller anskaffet på annen måte i de tilfellene der publikasjonene utgis i utlandet. Materialet registreres i Nasjonalbibliografien, tidsskriftartiklene indekseres i Norart og Nasjonalbiblioteket forsøker i størst mulig grad å bygge opp et system der data registrert i Nasjonalbiblioteket kan utnyttes av andre som har behov for data om de samme publikasjonene. I tillegg arbeides det aktivt med å få etablert digital avlevering eller

digitalisering av de samme publikasjonene. Det er derfor viktig at arbeidet med utvikling av gode bibliometriske indikatorer sees i forhold til det arbeidet som allerede gjøres i Nasjonalbiblioteket, og at det i størst mulig grad bygges opp et system som baseres på eksisterende data, og ikke nyregistrering av materiale som allerede er registrert.

Oppsummering

Når forskningssystemet blir definert uten at forskningsinfrastruktur er med, blir Nasjonalbiblioteket eller universitetsbibliotekene ikke vurdert som mulige bidragsytere for å oppnå de tversgående målene i forskningsmeldingen – og mer spesifikt for å etablere grunnlag for målstyring av offentlig finansiert forskning.

Som vist ovenfor har likevel Nasjonal- og universitetsbibliotekene potensielt viktige roller å spille som kilde og repositum for forskningsempiri, som formidler av forskningsresultat til forskere og til samfunnsaktører, og som node i internasjonale forskningsinfrastrukturtiltak. Disse funksjonene bidrar til å oppnå de målene som er formulert i forskningsmeldingen. Eksemplet Språkbanken har dessuten vist at det går an å måle hva slags samfunnsnytte forskningsinvesteringer får.

Det må være en forutsetning at de bibliometriske indikatorene etableres med utgangspunkt i det bibliografiske arbeidet som foregår i Nasjonalbiblioteket og som er en viktig del av Nasjonalbibliotekets mandat. Nasjonalbiblioteket bør derfor være en dialogpartner når det gjelder videreutvikling på dette feltet.

Med vennlig hilsen

Vigdis Moe Skarstein
Nasjonalbibliotekar

Kristin Bakken
avdelingsdirektør

Kopi: Kulturdepartementet